

EEA Spravodajca

pravidelný Spravodajca o činnosti Európskej environmentálnej agentúry

Milí čitatelia,

Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP) pre vás po dvojročnej prestávke pripravila Spravodajcu o činnosti Európskej environmentálnej agentúry (EEA) a činnosti SAŽP, ktorá na národnej úrovni koordinuje spoluprácu s EEA. Cieľom tohto vydania je priniesť súhrn dôležitých zmien uplynulých rokov 2021 a 2022. EEA rozbehla implementáciu cieľov novej Stratégie EEA-Eionet na roky 2021 – 2030 zameranej na plnenie najdôležitejších politických iniciatív v oblasti životného prostredia na úrovni Európskej únie. Roky 2021 a 2022 sa niesli v duchu modernizácie Európskej environmentálnej informačnej a monitorovacej siete – Eionet a priniesli zmeny v jej štruktúre i spôsoboch práce. Eionet sme modernizovali aj na národnej úrovni, po niekoľkých rokoch sme organizovali fyzické Národné stretnutie členov Eionet SK a predstavili sme nový Národný portál Eionet SK. EEA svojou činnosťou podporuje prechod k zelenej, digitálnej, udržateľnej, nízkouhlíkovej a odolnejšej Európe a na otázku „Ako by mohla Európa vyzerieť v roku 2050?“ odpovedá vo svojej správe a predstavuje štyri odlišné scenáre, o ktorých sa dočítate v závere Spravodajcu.

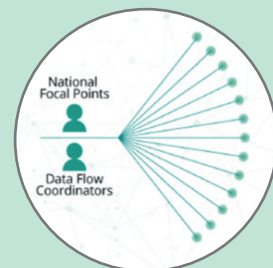
Prijemné čítanie.

Stratégia EEA –
Eionet na roky
2021 – 2030

Modernizácia Eionet

Ako by mohla vyzerieť
udržateľná Európa
v roku 2050?

Umožniť existenciu udržateľnej Európy prostredníctvom dôveryhodných a praktických poznatkov pre informované rozhodovanie o prioritách a riešeníach v oblasti životného prostredia a klímy.

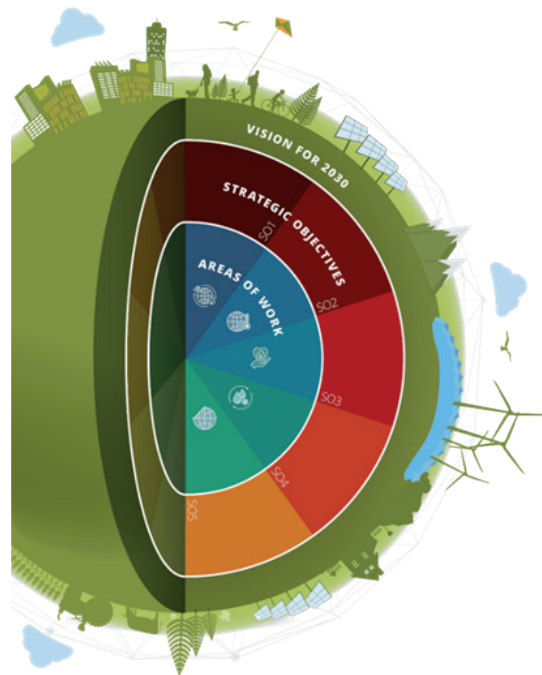
Európa a svet čelia bezprecedentným environmentálnym a klimatickým výzvam, ktoré si vyžadujú ambiciózne politické reakcie a riešenia. Suchá, horúčavy a lesné požiare v roku 2022 boli jasnou pripomienkou toho, prečo 21. storočie definuje nevyhnutná potreba zmierniť tieto výzvy. Závazok Európskej únie (EÚ) stať sa klimaticky neutrálnou do roku 2050, stanovený v Európskej zelenej dohode (European Green Deal – EGD), je v súčasnosti najambicióznejšou klimatickou agendou na svete. EGD predstavuje balík politických iniciatív, ktoré majú EÚ nasmerovať na cestu zelenej transformácie. Európska environmentálna agentúra (EEA) a jej Európska environmentálna informačná a monitorovacia sieť – Eionet budú zohrávať ústrednú úlohu pri podpore týchto ambícií prostredníctvom plnenia cieľov novej **Stratégie EEA – Eionet na roky 2021 – 2030** (ďalej len „stratégia EEA-Eionet“), ktorú EEA schválila ešte koncom roka 2020. Stratégia EEA – Eionet stanovuje ciele na desaťročné obdobie a je výsledkom dlhodobej činnosti viacerých pracovných skupín, diskusií a spoločného úsilia EEA, Predstavenstva EEA (Management Board) a Eionet. Jej víziou je umožniť existenciu udržateľnej Európy prostredníctvom dôveryhodných a praktických poznatkov pre informované rozhodovanie o prioritách a riešeníach v oblasti životného prostredia a klímy. Hlavným cieľom stratégie EEA – Eionet je podporiť vykonávanie kľúčových iniciatív EGD, 8. environmentálneho akčného programu (ďalej len „8. EAP“) a tým podporiť aj celosvetové úsilie pri dosahovaní cieľov udržateľného rozvoja a Agendy 2030.

STRATÉGIA OBSAHUJE PÄŤ STRATEGICKÝCH CIEĽOV:

1. podpora vykonávania politiky a transformácie na udržateľnosť,
2. včasné poskytovanie vstupných informácií na riešenie výziev súvisiacich s udržateľnosťou,
3. budovanie silnejších sietí a partnerstiev,
4. využívanie potenciálu údajov, technológií a digitalizácie v plnom rozsahu,
5. zabezpečovať plnenia našich spoločných ambícií.

Strategické ciele bude EEA a Eionet naplňovať v piatich pracovných oblastiach: **biodiverzita a ekosystémy, zmierňovanie zmeny klímy a adaptácia na túto zmenu, zdravie ľudí a životné prostredie, obehové hospodárstvo a využívanie zdrojov, trendy, vyhliadky a reakcie v oblasti udržateľnosti**. Európske výrobné odvetvia (vrátane priemyslu, poľnohospodárstva, lesného a rybného hospodárstva), ako aj výrobné systémy a spotreba (energia, mobilita, potraviny a budovy) budú riešené prostredníctvom týchto vzájomne prepojených pracovných oblastí. Viac informácií k strategickým cieľom a pracovným oblastiam nájdete v stratégii zverejnenej na [webstránke EEA](#) alebo [webstránke SAŽP](#).

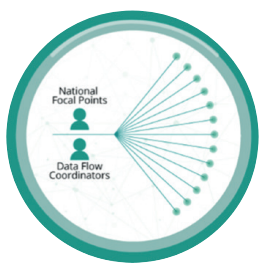
Zdroj: Stratégia EEA-Eionet na roky 2021 – 2030, spracovala J. Guzmová, NFP SK

zdroj: Stratégia EEA-Eionet 2021 - 2030

MODERNIZÁCIA EURÓPSKEJ ENVIRONMENTÁLNEJ INFORMAČNEJ A MONITOROVACEJ SIETE - EIONET

EEA a Eionet poskytujú údaje a informácie o životnom prostredí Európy tvorcom politik a verejnosti už od roku 1994. Rozsiahla sieť v súčasnosti spája viac ako 400 inštitúcií a 2 000 expertov z 38 členských a spolupracujúcich krajín a vytvára rozmanitú nadnárodnú spoluprácu. Od svojho vzniku sa kontext činnosti EEA a Eionet neustále vyvíjal a prispôboval meniacim sa podmienkam. To zahŕňa napríklad väčší počet členských a spolupracujúcich krajín EEA (v súčasnosti 32 členských a 6 spolupracujúcich krajín), čoraz väčšie pochopenie vzájomnej prepojenosti a zložitosti otázok týkajúcich sa životného prostredia, zmeny klímy a udržateľnosti, tlak na znižovanie dostupných finančných zdrojov, podstatne viac legislatívnych predpisov a oznamovacích povinností, ktoré v čase zriadenia EEA neexistovali a zmenil sa aj spôsob akým spoločnosť vytvára a zdieľa informácie. Neustále sa vyvíja aj politický rámec EÚ smerom k integrovanejšiemu a systémovému riešeniu environmentálnych výziev. Tento vývoj výrazne mení prostredie, v ktorom EEA a Eionet pôsobí a zvyšuje nároky na získavanie údajov, informácií a znalostí.

Kľúčový prínos EEA a Eionet oceňujú nielen členské a spolupracujúce krajiny ale aj Európska komisia (EK). EK vo svojom hodnotení EEA a Eionet (za obdobie 2012 – 2016) konštatovala, že EEA a Eionet plnia hlavné ciele stanovené v [zakladajúcom nariadení](#), ale vzhľadom na vonkajší kontext, ktorý sa rýchlo mení politicky, finančne i sociálne sa musia neustále vyvíjať, prispôbovať sa a predvídať dôsledky pre environmentálne údaje a poznatky. V rámci pracovných seminárov¹ členovia Predstavenstva EEA (*Management Board*) a Eionet partneri (národné ohniskové body, Európske tematické centrá, EEA zamestnanci) potvrdili, že Eionet poskytuje dôveryhodnosť, legitímnosť a relevantnosť práci EEA. Zároveň však existuje priestor na jej zlepšenie, najmä prostredníctvom lepšej integrácie a interakcie medzi jej súčasťami. Na základe neustáleho vývoja politického rámca, potrieb rozvoja Eionet identifikovaných v externých hodnoteniach a seminároch a v súlade s cieľmi Stratégie EEA-Eionet začala EEA v roku 2020 proces modernizácie Eionet.

¹ 2016 EEA a Eionet – Shaping our future together; 2019 Evolution and Innovation Seminar.

1

Revízia funkcií a úloh Eionet

Revíziu funkcií a úloh Eionet zastrešila Pracovná skupina pre modernizáciu Eionet (Eionet Modernization Working group). Pracovná skupina preskúmala hlavnú funkciu Eionet a potrebné synergie, ktoré by pomohli zabezpečiť, aby Eionet fungovala efektívne, plnila Stratégiu EEA – Eionet, zabezpečovala pridanú hodnotu Eionet pre krajiny a posilnila úlohu Eionet ako kľúčovej environmentálnej siete v Európe. Na splnenie týchto cieľov sa modernizácia Eionet zamerala na podporu transformácie zo siete založenej primárne na údajoch na sieť založenú viac na praktických znalostiach (tzv. actionable knowledge), ktorá bude schopná čeliť zložitejším a vzájomne prepojeným environmentálnym výzvam a politickým požiadavkám. Pracovná skupina navrhla posilniť **poradnú a koordinačnú funkciu Eionet (Network Advice & Coordina-**

tion Function) a implementovať ju úzkou **spolupracou národných kontaktných bodov (national focal point – NFP), vedúcich Eionet skupín (national Eionet group leader) a s národnými koordinátormi dátových tokov (national data flow coordinator – NDFC)**. Dôležité sú interakcie so zástupcami Predstavenstva EEA (Management Board), ktoré sú kľúčové na posilnenie strategickú orientáciu a pre pridanú hodnotu krajín v postupoch spolupráce EEA a Eionet.

Kľúčovú zodpovednosť v rámci poradnej a koordinačnej funkcie siete majú NFP, najmä pokiaľ ide o riadenie predpokladaných širších a všestrannejších sieťových postupov a koordináciu zodpovedností zdieľaných s NDFC a vedúcimi Eionet skupín. Aktualizovaný bol aj popis pre NFP. Kľúčové zmeny v popise, resp. úlohy pre NFP sú najmä dobré pochopenie systémovej povahy problémov životného prostredia a klímy, strategické porozumenie s analytickými a syntetickými zručnos-

ťami a zručnosťami pre vytváranie sietí na orientáciu v spojitosti medzi európskymi a národnými prioritami. Cieľom novej úlohy **národného koordinátora dátových tokov – NDFC** je zabezpečiť ucelený a koordinovaný

prehľad o zhromažďovaní, porovnávaní a zdieľaní údajov medzi krajinou a EEA, aby bolo možné efektívne reagovať na potreby pracovného programu EEA. Podrobné informácie k NDFC sú uvedené na [webstránke EEA](#).

2

Revízia národných referenčných centier

Revízia národných referenčných centier (NRCs), ktorú zastrešila pracovná skupina pre revíziu NRCs (National Reference Centres – NRCs Review Working group) bola kľúčovým komponentom modernizácie Eionet. Jej cieľom bolo dôkladne preskúmať funkcie, štruktúru a model riadenia NRCs, aby sa zabezpečil rozvoj Eionet, ktorý odráža budúce priority a prispieva k plneniu Stratégie EEA-Eionet, národných priorit a pracovných programov EEA. Výsledkom revízie NRCs je **13 Eionet skupín (Eionet groups)**, ktoré nahradili pôvodných 24 NRC a ktoré tvoria stabilné jadro Eionet. Tematicky rozsiahlejšie, resp. viac integrované Eionet skupiny majú zriadené aj **tematické skupiny (thematic groups)**. Nové Eionet skupiny sú v súlade s celkovým prístupom k funkciám Eionet, ktorý navrhla pracovná skupina pre modernizáciu a ich činnosť je zameraná predovšetkým na **rozvoj znalostí (Knowledge development Function)**. Nová štruktúra Eionet vstúpila do platnosti 1. januára 2022. Zhľukovanie tematických oblastí v rámci navrhovaných skupín odráža najmä dva rozmery i) priority piatich pracovných oblastí Stratégie EEA – Eionet a ich integratívnu a systémovú povahu, ii) podporu EGD a 8. EAP, ktoré tiež obsahujú integrovanejšiu a prierezovú logiku implementácie politiky vo všetkých oblastiach. Profily Eionet skupín sú zverejnené

na [Národnom portáli Eionet SK](#). Krajiny môžu v rámci Eionet skupín zvoliť **vedúceho skupiny (national Eionet group leader)** aby reprezentoval skupinu ako hlavný člen a spolupracoval s ďalšími členmi prípadne aj odborníkmi mimo Eionet. Vedúci skupiny je obdobou bývalej funkcie primárneho kontaktného bodu (*primary contact point*). Jeho úlohou je najmä priniesť perspektívu krajiny a znalosti pre danú oblasť Eionet skupine, zúčastňovať sa diskusií v Eionet, koordinovať prácu v skupine a spolupracovať s NFP.

Eionet groups	Thematic groups
1 Biodiversity and ecosystems 1 – Integration of knowledge for policies	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Biodiversity monitoring ➢ Water ➢ Marine/oceans ➢ Forest ecosystems
2 Biodiversity and ecosystems 2 – Cumulative pressures, and solutions	-
3 Climate change mitigation and energy systems	-
4 Climate change impacts, vulnerability and adaptation	-
5 Human health and the environment	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Air pollution: air quality and emissions ➢ Noise ➢ Chemicals
6 Circular economy and resource use	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Circular economy monitoring ➢ Waste prevention and management ➢ Sustainable production and consumption / key product value chains ➢ Material flows and resource use/efficiency
7 Foresight	-
8 State of Environment	-
9 Food systems	-
10 Land systems	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Soil ➢ Land system accounting/analysis data and methods ➢ Support to Copernicus land monitoring
11 Mobility systems	-
12 Data, technologies and digitalisation	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Data and data analysis ➢ Data technologies
13 Communication	-

a potrebami EEA. Udržiavanie tokov ECDF je dôležité, aby EEA splnila svoje potreby využívania najlepších dostupných vnútroštátnych údajov vysokej kvality pre svoje európske údajové a informačné produkty. ECDF boli aktualizované s cieľom zohľadniť meniacu sa politiku, zváženie nadchádzajúcich hlavných ukazovateľov 8. EAP. Zoznam EDCF musí byť v pravidelných intervaloch prehodnocovaný, aby sa prispôboval aktuálnemu politickému rámcu. Fórum na diskusiu v Eionet o akýchkoľvek potenciálnych zmenách ECDF bude prebiehať prostredníctvom funkcie NDFC. Aktualizovaný zoznam obsahuje [24 ECDF](#).

Zdroj: z dokumentov EEA spracovala J. Guzmová, NFP SK

3

Revízia Eionet základných dátových tokov

Eionet základné dátové toky (*Eionet Core data flows – ECDF*) sú definované ako podmnožina kľúčových dátových tokov vykazovaných členskými a spolupracujúcimi krajinami EEA pomocou nástrojov Reportnet. EEA tieto dáta spracúva, vyhodnocuje a používa na svoje hlavné hodnotenia, produkty a služby. Pracovná skupina pre revíziu dátových tokov (*ECDF Review Working group*) pripravila v rámci procesu modernizácie návrh na aktualizáciu EDCF aby sa zabezpečila ich relevantnosť s prioritami

Členovia Eionet boli o modernizačnom procese Eionet priebežne informovaní z úrovne EEA počas roka 2021 na stretnutiach jednotlivých bývalých NRCs. Po schválení novej štruktúry Eionet oslovil NFP SK všetkých členov Eionet SK so žiadosťou o vyjadrenie záujmu k ďalšej spolupráci v rámci Eionet v novej štruktúre. Ďalšiu spoluprácu potvrdila väčšina expertov a už v tomto kroku boli do siete nominovaní aj noví experti. **Nová štruktúra Eionet** vstúpila do platnosti **1. januára 2022**, kedy oficiálne začala spolupráca expertov v nových Eionet skupinách. Prostredníctvom odboru koordinácie environmentálnej politiky SR, Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky (MŽP SR) sme oslovili organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti MŽP SR o nominácie ďalších expertov. Následne sme organizovali online koordinačné stretnutia so všetkými Eionet skupinami a tematickými skupinami. Cieľom týchto stretnutí bolo stručne informovať o modernizácii Eionet, dohodnúť sa na koordinácii práce v skupine a zvoliť vedúceho skupiny na národnej úrovni. K 15. decembru 2022 máme v sieti Eionet SK **95 expertov z 20. organizácií**. Najviac expertov je priamo z MŽP SR a zo Slovenského hydrometeorologického ústavu. Z iných rezortov má zastúpenie v sieti Ministerstvo dopravy SR, Ministerstvo hospodárstva SR, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a Ministerstvo spravodlivosti SR. Tematická rozsiahlosť Eionet skupín naznačuje, že pre efektívnu prácu bude pravdepodobne potrebné širšie zapojenie ďalších rezortov a ich organizácií. Členstvo v Eionet skupinách budeme priebežne aktualizovať na základe potrieb skupín, ktoré vyplynú z ich ďalšej činnosti ako aj na základe podnetov a návrhov členov Eionet SK. Zoznam slovenských členov jednotlivých Eionet skupín je zverejnený a bude pravidelne aktualizovaný na Národnom portáli Eionet SK.

NÁRODNÝ PORTÁL EIONET SK

Národný portál Eionet SK, dostupný na adrese <https://eionet.enviroportal.sk/>, vytvorili kolegovia z odboru prevádzky IT, SAŽP v spolupráci s NFP SK, aby slúžil ako **pracovný priestor na zdieľanie a výmenu informácií medzi členmi Eionet SK**. Národný portál nahradil pôvodný portál circab.sazp.sk. Na portáli sú uvedené základné informácie k EEA, Eionet a zoznam Eionet skupín. V záložke „dokumenty“ sú zverejnené profily Eionet skupín, Stratégia EEA-Eionet a ďalšie informácie k jednotlivým skupinám. Na portáli budeme uverejňovať informácie týkajúce sa práce v Eionet SK a novinky. Prostredníctvom portálu môžu prihlásení užívatelia kontaktovať členov Eionet SK, NFP SK a tiež spoločne pripomienkovať materiály a dokumenty. Všetkým členom Eionet SK bude vytvorené používateľské meno a heslo do portálu o čom budú informovaní informačným emailom k vytvoreniu konta s odkazom na jeho aktiváciu. Po prihlásení má každý užívateľ editačné práva – môže pridávať dokumenty do zložiek skupín, komentovať dokumenty, vidieť kontaktné údaje na ostatných používateľov. Obsah Národného portálu budeme ďalej naplňovať a aktualizovať podľa aktuálnych potrieb.

NÁRODNÝ PORTÁL
EIONET SK

NÁRODNÉ STRETNUTIE ČLENOV EIONET SK, 2022

Po viac ako troch rokoch organizoval NFP SK pre EEA Národné stretnutie členov Eionet SK. Stretnutie sa uskutočnilo v priestoroch SAŽP, v **Banskej Bystrici, 4. októbra 2022** a išlo zároveň o prvé fyzické stretnutie slovenských expertov v novej štruktúre Eionet po jej modernizácii. Stretnutie otvoril a osobne sa ho zúčastnil generálny riaditeľ SAŽP, Michal Maco, ktorý je zároveň členom Predstavenstva EEA (*Management Board*) za Slovensko ako alternant. Veľkým prínosom bola aj osobná účasť p. Milana Chrenka a p. Angeliky Tamásovej, ktorí pôsobia v EEA a okrem iných povinností plnia pre Slovensko funkciu tzv. *country desk officers*. Cieľom stretnutia bolo informovať expertov v sieti o dianí v EEA, a to najmä o procese modernizácie Eionet, o zmenách v štruktúre a postupe prác v sieti, posilniť spoluprácu s EEA a medzi expertmi navzájom, umožniť výmenu skúseností a spoločne diskutovať o benefitoch spolupráce a aktivitách v jednotlivých Eionet skupinách a na úrovni EEA. Do programu stretnutia boli zaradené aj základné informácie o EEA a Eionet najmä pre nových členov siete, informácie k národnému koordinátorovi dátových tokov, postrehy kolegov, ktorí sa na jeseň 2022 osobne zúčastnili stretnutí Eionet skupín v Kodani, projekt Copernicus Land Monitoring 2014 – 2020 a aktuálne aktivity v oblasti zmeny klímy. Stretnutia sa zúčastnilo takmer 50 expertov Eionet SK. Prezentácie zo stretnutia sú dostupné na [Národnom portáli Eionet SK](#).

zdroj: NFP SK

PRINCÍPY A PROCES SPOLUTVORBY V EIONET

Stratégia EEA – Eionet prináša aj novú prioritu zvyšovania kapacít na úrovni EEA a Eionet v oblasti riešení smerom k udržateľnosti, čo si vyžaduje nové spôsoby práce prostredníctvom podpory flexibility, schopnosti reagovať, spoločného učenia sa, inovácií a spoluprotvorby (*co-creation*). Riešenia a inovácie nespočívajú v jednej inštitúcii alebo jednom uhle pohľadu, ale vo väčšom obraze **kolektívnej inteligencie**. Preto sa aj Eionet uberá smerom k **väčšej spoluprotvorbe**, aby bolo možné uvedomiť si jej vysoký potenciál a priniesť ešte väčšiu pridanú hodnotu členským a spolupracujúcim krajinám.

V kontexte činnosti Eionet sa pod spoluprotvorbou myslí forma kolaboratívnej inovácie, procesu, v ktorom sa spoločne zdieľajú a zlepšujú nápady, pričom všetci zúčastnení experti Eionet majú rovnako dôležitú úlohu. Je to spôsob, ako využiť a posilniť kolektívnu múdrosť siete. Výsledkom spoločnej tvorby môže byť správa, workshop, stretnutie alebo jednoducho nový nápad. Proces spoluprotvorby neponúka len priestor pre inovatívne riešenia a príležitosti na riešenie zložitých výziev ale tiež zaisťuje, že vlastníctvo je zdieľané medzi všetkými, ktorí boli do tohto procesu zapojení.

O spoluprotvorbe možno uvažovať v rôznom rozsahu od zapojenia sa do procesu len na začiatku, v strede alebo na konci procesu až po aktívne prispievanie počas celého procesu. Podporované a vítané sú veľké aj malé príspevky a úroveň zapojenia. Bez ohľadu na úroveň zapojenia je kľúčovou charakteristikou, že každý, kto je zapojený a poskytuje vstup do procesu spoluprotvorby by mal byť schopný získať z neho nejakú formu hodnoty. Spoluprotvorba si vyžaduje čas, oddanosť a priestor na pokusy a omyly.

Preto boli v rámci Eionet prijaté **ZÁKLADNÉ PRINCÍPY A PROCESY SPOLUTVORBY** na odštartovanie novej éry práce:

1. ZÁVÄZOK - EEA a Predstavenstvo EEA (Management Board) zabezpečujú požadované zdroje a podporu pre spoluprotvorbu a poskytujú strategické smerovanie, politické usmernenia a podporu;

2. ZDIEĽANÉ VLASTNÍCTVO - EEA a krajiny zohrávajú spoločnú a rovnakú úlohu a zodpovednosť pri navrhovaní, implementácii a podpore spoluprotvorby;

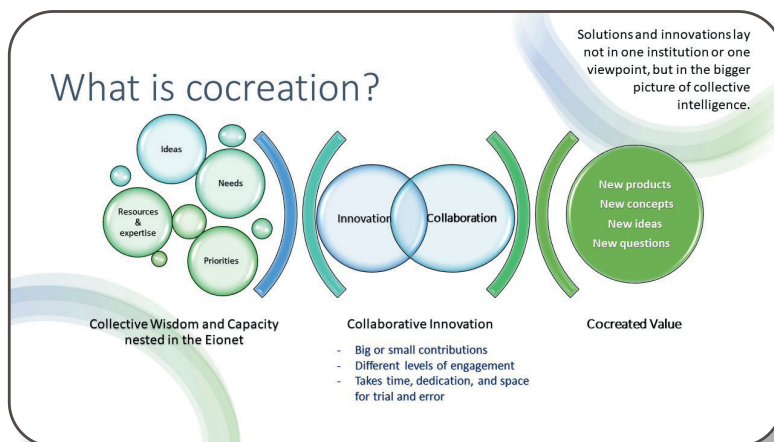
3. SPOLOČNÉ VEDENIE - EEA a krajiny spoločne riadia aktivity/projekty spoluprotvorby;

4. INKLUZÍVNOSŤ - EEA a krajiny zahrňajú všetky relevantné zainteresované strany do procesu spoluprotvorby, aby sa zabezpečil inkluzívny proces s diverzifikovanou účasťou;

5. BEZPEČNÝ PRIESTOR PRE SPOLUPRÁCU - EEA aj krajiny zabezpečujú bezpečný priestor pre spoluprácu, ktorá si vyžaduje otvorenosť, transparentnosť, toleranciu, flexibilitu, trpezlivosť, dôveru, priestor na zlyhanie a experimentovanie.

Spoluprotvorba: zdroj EEA

Tieto princípy a procesy sú výsledkom konzultačného procesu v rámci Eionet a budú testované a upravované podľa praktických skúseností. Majú za cieľ poskytnúť konzistentný prístup k práci Eionet v rámci mandátu EEA-Eionet, rozsahu stratégie EEA-Eionet a popisujú ideálny proces spoluprotvorby, ktorý nemusí byť použiteľný pre každý typ aktivity/projektu. Niektoré Eionet skupiny v minulosti pracovali podľa princíпов spoluprotvorby. Predchádzajúce a prebiehajúce spoločné aktivity v oblasti predvídaní, stavu životného prostredia, integrovaného environmentálneho hodnotenia systémov budov a adaptácie na zmenu klímy sú prvotnými pilotnými projektmi na experimentovanie s procesmi spoluprotvorby v rámci Eionet. V roku 2023 bude EEA experimentovať/testovať, zbierať spätnú väzbu a rozširovať prístup k spoločnej tvorbe s ďalšími Eionet skupinami.

EURÓPSKA SIEŤ VEDÚCICH PREDSTAVITEĽOV AGENTÚR NA OCHRANU ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA (EPA NETWORK)

Neformálna sieť vedúcich predstaviteľov európskych agentúr na ochranu životného prostredia (*Network of the Heads of European Environmental Protection Agencies – EPA Network*) vznikla v roku 2003 a v súčasnosti združuje agentúry a organizácie na ochranu životného prostredia z 37 krajín vrátane SAŽP. Členom je aj EEA, ktorá zároveň plní úlohu sekretariátu. EPA Network vo svojej práci zhromažďuje „know-how“ a osvedčené postupy z implementácie environmentálnych politík. Rozmanitosť členských organizácií umožňuje preskúmať rôzne prístupy k EÚ environmentálnej legislatíve a otázkam spoločného záujmu. Organizácie EPA Network spolupracujú na riešení environmentálnych otázok v desiatich pracovných skupinách, tzv. *interest groups*. Štruktúra EPA Network a pracovných skupín je dobrovoľná, neformálna, flexibilná. Členovia EPA Network sa stretávajú dvakrát ročne na EPA Network Plenary. V roku 2022 sa uskutočnilo 37. zasadnutie EPA v máji 2022 v Paríži, na ktorom sa osobne zúčastnil zástupca odboru výskumu a medzinárodnej spolupráce (OVMS) SAŽP, Radoslav Považan. Diskusie sa týkali najmä realizácie EGD v kontexte pandémie ochorenia Covid-19 a vojenskej agresie zo strany Ruska na Ukrajine, ktoré vytvárajú ďalšie, nové výzvy pre životné prostredie, tém spravodlivej transformácie (*Just transition*), zachytávania a odstraňovania uhlíka a úlohy vodíka pri dekarbonizácii.

38. zasadnutia EPA Network v októbri 2022 v Bukurešti sa zúčastnil generálny riaditeľ SAŽP, Michal Maco, zástupkyňa generálneho riaditeľa SAŽP, Alexandra Machanová a zástupca OVMS, Radoslav Považan. Generálny riaditeľ na zasadnutí predstavil prácu na obnove budov s cieľom znížiť spotrebu energie a následne aj znečisťujúcich látok ovzdušia z vykurovania v rámci Plánu obnovy a odolnosti SR. Ďalej sa diskutovala úloha európskych environmentálnych agentúr v procesoch politiky EÚ, vojna na Ukrajine a energetická kríza a tiež téma digitalizácie.

EURÓPSKA PLATFORMA PRE PRAKTICKÉ ZNALOSTI A RIEŠENIA PRE UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ

Na zasadnutiach EPA Network v roku 2022 prebehli diskusie aj k Európskej platforme pre praktické znalosti a riešenia pre udržateľný rozvoj (*European Platform for Actionable Knowledge and Solution – EPAS*). Európske environmentálne agentúry vychádzajú zo svojich zavedených, stabilných a prakticky orientovaných znalostí a infraštruktúr na implementáciu politík, zabezpečujú zachovanie kontinuity a zamerania sa na riadenie prechodu k udržateľnosti na systémovej úrovni. EPAS buduje na unikátnej pozícii európskych agentúr na ochranu životného prostredia na rozhraní veda-politika-spoločnosť a kladie si za cieľ posilniť a doplniť toto rozhranie. V centre záujmu EPAS je EGD a udržateľný rozvoj. Zaoberá sa chýbajúcimi mechanizmami na národnej a európskej úrovni súvisiacimi s riadením, implementáciou a systematickou transformáciou v oblastiach prechodov na udržateľnosť. EPAS založili zástupcovia popredných európskych environmentálnych agentúr (najmä UBA Nemecko, SYKE Fínsko, PBL Holandsko a UBA Rakúsko) a od jej vzniku sa do tejto iniciatívy zapája aj SAŽP. Okrem účasti na diskusiách v rámci zasadnutí EPA Network sa zástupcovia OVMS zúčastnili aj ďalších online diskusií a workshopov vrátane úvodného stretnutia Záujmovej skupiny pre EPAS (december, 2022). Účasť SAŽP v EPAS predpokladá dlhodobú pridanú hodnotu pre SAŽP, najmä podporu výskumu a spolupráce na úrovni EÚ a na národnej úrovni v získavaní praktických znalostí a riešení v oblasti udržateľnosti, možnosť vytvorenia konzorcií pre budúce projekty, možnosť financovania environmentálnych agentúr z projektov Horizon Europe a ďalšie.

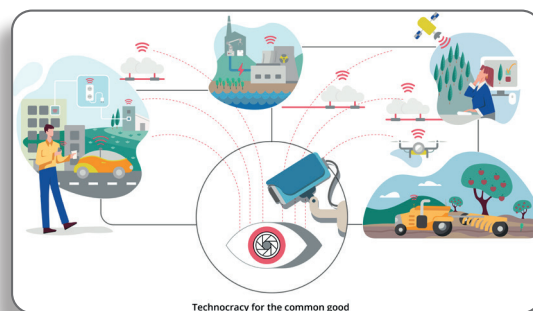
38. zasadnutie EPA Network, Bukurešť, 2022, zdroj: National Environmental Protection Agency Romania

AKO BY MOHLA VYZERAŤ UDRŽATEĽNÁ EURÓPA V ROKU 2050?

EEA vo svojej správe predstavila štyri scenáre ponúkajúce výrazne protichodné prístupy k dosiahnutiu európskych sociálno-ekonomických a environmentálnych cieľov. Správa je výsledkom spoločnej práce EEA a Eionet. Dosiahnutie udržateľnej Európy si bude vyžadovať ďalekosiahlu spoločenskú zmenu, do ktorej budú zapojené všetky oblasti hospodárstva a spoločnosti. Od roku 2020 EEA a Eionet skúmajú ako využiť metódu kvalitatívnych scenárov na podporu environmentálneho hodnotenia a riadenia. Správa [Imagining sustainable futures for Europe](#) je prvým výstupom tohto procesu. Predstavuje **štyri pútavé, hodnoverné a kontrastné obrazy udržateľnej Európy**, ktoré odrážajú rôzne predpoklady o vývoji a vzájomnom pôsobení sociálno-ekonomických, environmentálnych, technologických a politických trendov, ako aj kontrastné vízie želanej budúcnosti: 1. Technokracia pre spoločné dobro, 2. Jednota v nešťastí, 3. Veľké oddelenie, 4. Ekotopia.

1. TECHNOKRACIA PRE SPOLOČNÉ DOBRO

Udržateľnosť sa dosahuje prostredníctvom štátnej kontroly, ktorá uprednostňuje kolektívne záujmy spoločnosti. Digitalizácia umožňuje bezprecedentné monitorovanie a kontrolu sociálnych a ekologických systémov. Ekonomická činnosť je centralizovaná s veľkými podnikmi pod podstatným vplyvom štátu. EÚ je dobre fungujúcim partnerstvom medzi silnými, podobne zmýšľajúcimi vládami, ktoré sa prikláňajú k deglobalizácii a protekcionizmu.

Technokracia pre spoločné dobro, zdroj: *Imagining sustainable futures for Europe*, EEA

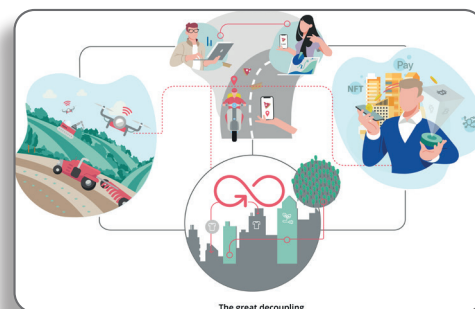
Jednota v nešťastí, zdroj: *Imagining sustainable futures for Europe*, EEA

2. JEDNOTA V NEŠŤASTÍ

Tvárou v tvár opakujúcim sa ekologickým a klimatickým katastrofám, geopolitickej neistote a finančným otrasom sa Európa stala oveľa jednotnejšou. EÚ má spoločnú ústavu a používa prísne opatrenia zhora nadol na stanovenie hraníc hospodárskej činnosti – podporuje rast, ale uprednostňuje životné prostredie. Investície do prírody sú silne podporované ako prostriedok na zmiernenie a prispôsobenie sa problémom súvisiacim so životným prostredím a klímou.

3. VEĽKÉ ODDELENIE

Technologické objavy a sociálne inovácie umožnili mimoriadne oddelenie rastu HDP od nepriaznivých environmentálnych vplyvov. Biohospodárstvo je jadrom tejto transformácie. Podniky na konkurenčných, liberalizovaných trhoch sú motorom zeleného rastu. Efektívne vládne intervencie formujú trhové stimuly a zvládajú dopady rýchlych ekonomických zmien. Spolupráca medzi krajinami EÚ je flexibilná a pragmatická a zameriava sa na obmedzený počet oblastí.

Veľké oddelenie, zdroj: *Imagining sustainable futures for Europe*, EEA

Tvárou v tvár opakujúcim sa ekologickým a klimatickým katastrofám, geopolitickej neistote a finančným otrasom sa Európa stala oveľa jednotnejšou. EÚ má spoločnú ústavu a používa prísne opatrenia zhora nadol na stanovenie hraníc hospodárskej činnosti – podporuje rast, ale uprednostňuje životné prostredie. Investície do prírody sú silne podporované ako prostriedok na zmiernenie a prispôsobenie sa problémom súvisiacim so životným prostredím a klímou.

Ekotopia, zdroj: *Imagining sustainable futures for Europe*, EEA

Žiadny z týchto scenárov sa pravdepodobne nenaplní úplne. Napriek tomu poskytujú cenný nástroj na pochopenie predpokladov a kompromisov spojených s rôznymi budúcnosťami a tiež toho, ako môžu inovácie, politika, financie a účasť verejnosti riadiť prechody k udržateľnosti. EEA plánuje scenáre využiť napríklad pre informovanú analýzu budúcej udržateľnosti kľúčových systémov výroby a spotreby v Európe (potravinový, energia, mobilita, budovy) a na podporu hlbšieho pochopenia udržateľnosti EÚ a jej odolnosti voči potenciálnym globálnym otrasom. EGD ako hlavný politický rámec EÚ identifikuje v nadchádzajúcich desaťročiach potrebu hlboko transformačných politík a opatrení. Medzitým sa otázky o životaschopnosti súčasných ekonomických modelov a konceptov presúvajú do hlavného prúdu akademických i politických diskusií. Nedávne globálne krízy, ako je pandémia COVID-19, poukázali na zraniteľnosť existujúceho sociálno-ekonomického systému a spochybnili predpoklady o tom, ako budú Európania žiť a pracovať v nasledujúcich desaťročiach. V tomto zložitom a neistom kontexte európske vlády a spoločnosti čoraz viac vyhládávajú strategické prognostické prístupy aby preskúmali možnú budúcnosť a jej dôsledky pre politiku a plánovanie v súčasnosti. Prognostické metódy môžu pomôcť pri rozhodovaní rôznymi spôsobmi, napríklad pri hľadaní nových trendov, inovácií a rizík, vykresľovaní tzv. „know-how“ a predpokladov o budúcnosti, budovaní spoločného základu a spoločných vízií a rozvíjaní spoločného chápania prekážok a príležitostí, ktoré nás čakajú. Kvalitatívne scenáre môžu zohrávať dôležitú úlohu o tom, ako by sa budúcnosť mohla vyvíjať. Udržateľná Európa môže mať veľmi odlišné formy, čiastočne v závislosti od reakcie spoločnosti na neočakávané narušenia, od geopolitických a ekonomických

otrasov až po vplyvy prevratných inovácií. Rozvíjanie scenárov môže spoločnostiam pomôcť prekonať tieto neistoty a vyrovnať sa s výzvami pretože rozširujú škálu dostupných nápadov a možností. Rovnako dôležité je, že scenáre poskytujú príležitosť preskúmať rôzne normatívne vízie budúcnosti. Ľudia môžu mať veľmi odlišné predstavy o želanej budúcnosti. Niektorí by napríklad mohli považovať silný štát vybavený množstvom informácií za nevyhnutný na koordináciu celej spoločnosti, zatiaľ čo iní by ho považovali za vážnu hrozbu pre slobodu jednotlivca. Niektorí ľudia môžu vidieť ekonomický rast ako zdroj prosperity, zatiaľ čo iní ho považujú za motor sebazničujúceho konzumizmu a zhoršovanie stavu životného prostredia.

Rozmanitosť hodnôt v celej spoločnosti znamená, že existuje veľa možných predstáv o budúcnosti, ktoré sú vo všeobecnosti v súlade s víziou dobre žiť v rámci limitov životného prostredia. Nie je možné definovať jedinú predstavu pre udržateľnú budúcnosť, ktorá osloví každého. Ale práve vďaka tejto realite je o to užitočnejšie kryštalizovať možnú budúcnosť vo forme prepracovaných scenárov. To môže pomôcť objasniť kompromisy medzi rôznymi cieľmi udržateľnosti, tzv. víťazov a porazených, ktorí sú súčasťou každej budúcnosti. Môže tiež vyniesť na povrch implicitné predpoklady, od ktorých predstava budúcnosti závisí, napríklad z hľadiska technologických alebo sociálnych zmien. To zase môže pomôcť vybudovať spoločné chápanie toho, kam spoločnosť v súčasnosti smeruje, ktoré alternatívne cesty vpred vyzerajú byť dôveryhodné alebo uskutočniteľné a čo to znamená pre politiku a riadenie.

EEA SIGNÁLY 2022: UDRŽAŤ SA V KURZE PRE UDRŽATEĽNÚ EURÓPU

Aby sa predišlo najhorším vplyvom klimatickej krízy, je potrebné globálne zníženie emisií a bezprecedentné prispôbenie sa. Veda má menej presných údajov o strate biodiverzity, ale všeobecne sa uznáva, že stav prírody v Európe a vo svete je rovnako alarmujúci ako stúpajúca teplota. Klimatická a biodiverzitná kríza sú prepojené mnohými spôsobmi. Pravdepodobne najdôležitejšie je to, že obe sú v konečnom dôsledku spôsobené neudržateľnými systémami výroby a spotreby, vrátane toho, koľko a ako ťažíme a využívame energiu. [Signály EEA 2022](#) sa zameriavajú na energiu a udržateľnosť v Európe, ktorá sa zotavuje z pandémie COVID-19, čelí vojne na Ukrajine a je odhodlaná plniť si ambiciózne ciele v oblasti ochrany klímy, prírody a zdravia ľudí. Ruská invázia na Ukrajinu nezmenila realitu klimatickej krízy alebo degradácie prírody, ale pridala ďalší rozmer k úsiliu Európy o väčšiu udržateľnosť nášho energetického systému.

„Klimatická a biodiverzitná kríza sú prepojené mnohými spôsobmi. Pravdepodobne najdôležitejšie je to, že obe sú v konečnom dôsledku spôsobené neudržateľnými systémami výroby a spotreby, vrátane toho koľko a ako ťažíme a využívame energiu.“

Hans Bruyninckx, výkonný riaditeľ EEA

Znižovanie našej závislosti od fosílnych palív je kľúčové pri znižovaní emisií skleníkových plynov a teraz je jasné, že je to aj cesta k väčšej energetickej bezpečnosti. Rusko využíva fosílna palivá, najmä plyn, na ohrozenie a testovanie Európy spôsobom, ktorý by nebol možný v energetickom systéme, ktorý sa väčšinou spolieha na silnú európsku sieť domácich, vzájomne prepojených obnoviteľných zdrojov. Vybudovanie udržateľného energetického systému pre Európu si vyžaduje čas a rozhodnutia, ktoré teraz prijmeme, budú definovať naše možnosti na ďalšie desaťročia. To platí najmä pre drahú energetickú infraštruktúru. Vzhľadom na súčasné okolnosti musí Európa reagovať rýchlo, ale aj správnym smerom, aby sa vyhla zablokovaniu riešení, ktoré nie sú zlučiteľné s tým, čo chceme odovzdať budúcim generáciám. Úspora energie je niečo, čo môžeme urobiť všetci práve teraz. Vypnutie termostatov, izolácia domov, menej teplej vody, prechod na ekologickejšie spôsoby dopravy – mnohé z týchto

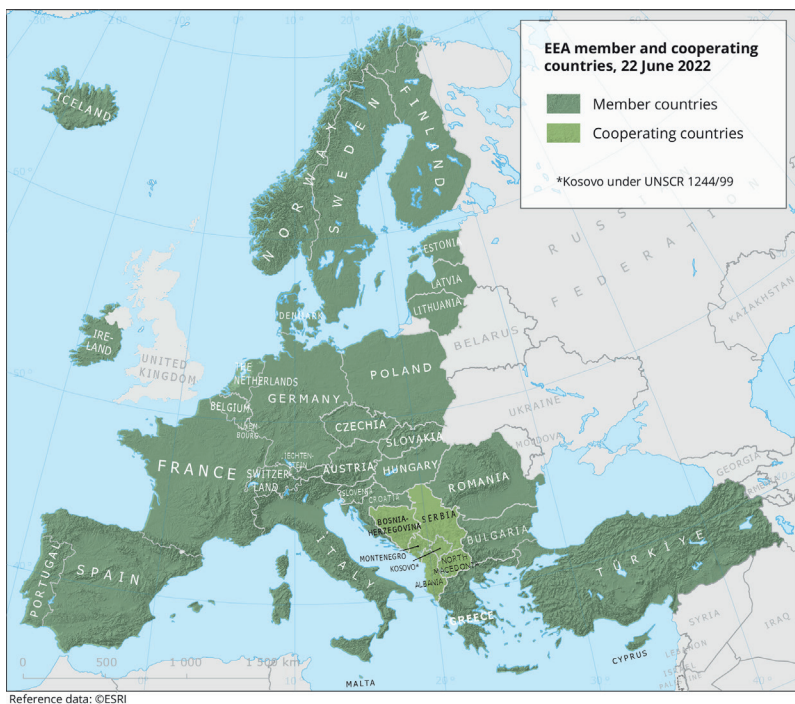
dobré známych opatrení sú potrebné v celej Európe a prinesú okamžité výhody. Ušetrená energia bude vždy tou najčistejšou a najlacnejšou energiou, ktorá nám všetkým spoločne pomôže cez nadchádzajúcu zimu. Európske krajiny a občania preukázali obrovskú solidaritu s Ukrajinou a v rámci EÚ. Ešte väčšia solidarita je však potrebná v nadchádzajúcich mesiacoch, rokoch a pravdepodobne desaťročiach. Vysoké náklady na energiu túto zimu ešte viac pocítia mnohé európske domácnosti, najmä tie, ktoré už teraz zápasia s uspokojovaním svojich základných potrieb. Zhoršujúce sa dôsledky zmeny klímy často najviac pocítujú tí, ktorí sú už zraniteľní. Tieto bremená musia byť zdieľané a solidárne. Uprostred viacerých kríz by bolo ľahké stratiť nádej. Ale veľké výzvy tohto storočia vytvárajú ľudia a ľudia ich dokážu vyriešiť. Riešenia už skutočne existujú a je načas ich teraz začať používať. Nová technológia môže urýchliť pokrok, ale čakať na to už nie je alternatíva. Nečinnosť je čoraz nákladnejšia a neetická. Naliehavosť prijatia opatrení neznamená, že sa musíme vzdať základov toho, ako sa rozhodujeme a stanovujeme si spoločné ciele. EGD je dôkazom toho, že potrebné politiky možno zaviesť prostredníctvom plne demokratického procesu. Keď budú mať ľudia príležitosť, podporia politiky, ktoré sú odvážne, spravodlivé a ponúkajú perspektívu oveľa bezpečnejšej budúcnosti pre všetkých. Verejnosť by sa mala plne angažovať. Zložitosť našich výziev si

vyžaduje väčšiu angažovanosť, viac dialógu a lepšie zvažovanie rôznych realít, v ktorých ľudia žijú.

Keď som pred takmer 10 rokmi vstúpil do EEA, existovali ciele v oblasti klímy a biodiverzity najmä do roku 2020. Počas posledných rokov Európa s EGD rozhodne stanovila dlhodobý kurz smerom k dosiahnutiu lepšej, spravodlivejšej a udržateľnejšej budúcnosti.

Teraz je potrebné zostať na tomto kurze a napredovať s jasným odhodlaním realizovať tento program a zároveň chrániť a dokonca posilňovať „európsky model“, ktorý je založený na demokratických hodnotách, právnom štáte a sociálnom modeli, ktorému záleží na blahu pre všetkých.

Hans Bruyninckx, výkonný riaditeľ EEA

Členské a spolupracujúce krajiny EEA, zdroj: EEA

Národný kontaktný bod pre EEA

Slovenská agentúra životného prostredia
Odbor výskumu a medzinárodnej spolupráce
Tajovského 28, 975 90 Banská Bystrica

Radoslav Považan,
e-mail: radoslav.povazan@sazp.sk;
Tel.: + 421 48 43 74 170, 0908 901 970

Janka Guzmová,
e-mail: janka.guzmova@sazp.sk;
Tel: + 421 48 43 74 282

**Prijemné prežitie vianočných sviatkov
a úspešný štart do nového roku
Vám želá NFP SK .**

**Ďakujeme za doterajšiu spoluprácu
a tešíme sa na tú ďalšiu v roku 2023.**